

Katarzyna Szablewska

ITAKA JAKO PRZYKŁAD FUNDACJI POMOCOWEJ

1. Fundacja ITAKA Jako Jedna z instytucji *non-profit*

Rokrocznie w Polsce ginie bez wieści ponad 20 tys. osób (w tym 200 dzieci w wieku do 6 lat i ponad 1500 od 7 do 13 lat). Przez dziesiątki lat problem zaginięcia był w Polsce tematem tabu. Rodziny osób zaginionych nie wiedziały, jak należy prowadzić poszukiwania; często wstydząc się i bojąc rozgłosu, wcale ich nie prowadziły. Fakt, że o zaginięciach przeważnie się milczało wcale nie oznacza, że ludzie nie ginęli, a ich rodziny nie potrzebowały pomocy. Dopiero od kilku lat rodziny osób zaginionych mogą uzyskać profesjonalną pomoc i wsparcie w poszukiwaniach swoich bliskich. Kiedy człowiek ginie bez wieści, w jego rodzinie pojawiają się problemy natury ekonomicznej, prawnej i psychicznej. ITAKA – Fundacja Pomocy Ludziom Dotkniętym Problemem Zaginięcia jest jedyną w Polsce organizacją zajmującą się całościowo problemem zaginięcia¹ i jako fundacja ma wszystkie cechy przynależne tego typu instytucjom społecznym.

Początki instytucji fundacji sięgają średniowiecza. Jej historia jest ważnym składnikiem znacznie szerszej historii i tradycji polskiej filantropii. Bogate tradycje działań filantropijnych i samoorganizacji obywateli w Polsce zostały po drugiej wojnie światowej przerwane, a niezależna działalność społeczna, której przejawem jest działalność m.in. fundacji, odrodziła się na szerszą skalę dopiero po 1990 r. Już wcześniej, w roku 1984, na fali stopniowej liberalizacji uchwalono nową Ustawę o Fundacjach. Kolejne zmiany tej ustawy następowały wraz z powstawaniem nowych fundacji. Od roku 1989 liczba fundacji zaczęła wzrastać bardzo gwałtownie, osiągając obecnie liczbę ponad 5 tys.²

Dziś fundacje obok stowarzyszeń stanowią podstawową część trzeciego sektora w Polsce. Określenie „trzeci sektor”, przeniesione z języka angielskiego, nawiązuje do podziału porządkującego aktywność społeczno-gospodarczą nowoczesnych państw demokratycznych na trzy sektory. Według tej typologii pierwszy sektor to admini-

¹ M. C z y ż e w s k i, *Projekt do konkursu PRO PUBLICO BONO*, opracowania własne.

² J.J. W y g n a ń s k i, *Bardzo krótka historia fundacji*, [w:] www.ngo.pl, (23.10.02).

stracja publiczna, określana też niekiedy jako sektor państwowy. Drugi sektor – sfera biznesu – czyli wszelkie instytucje i organizacje, których działalność jest nastawiona na zysk, nazywany jest sektorem prywatnym. Trzeci sektor to ogół niepublicznych organizacji działających społecznie nie dla zysku, czyli organizacje pozarządowe³.

Organizacje pozarządowe to jedna z podstawowych form realizacji aktywności społecznej. Organizacje te opierają swoją działalność na ludziach, którzy wykorzystując swoją pracę, czas, umiejętności, pieniądze, zrzeszają się na rzecz wspólnej realizacji celów ważnych i służących dobru publicznemu. Działają w szczególności tam, gdzie są niezaspokojone potrzeby społeczne, gdzie państwo i rynek nie chcą lub nie są w stanie dotrzeć⁴.

Według M. Wawrzyńskiego dana instytucja jest organizacją pozarządową, wtedy gdy:

- jest organizacją formalną,
- nie jest powiązana z rządem,
- nie dzieli zysków pomiędzy swoich założycieli,
- jest samorządna,
- wykorzystuje pracę wolontariuszy,
- działa dla dobra publicznego⁵.

Fundacja ITAKA spełnia te kryteria. Ponadto, jak wszystkie organizacje pozarządowe w Polsce, jest organizacją *non-profit* czyli organizacją, „dla której zysk nie jest podstawowym celem”⁶. Inaczej mówiąc, jest to organizacja, która działa nie dla zysku, lecz na rzecz innych, postawionych zazwyczaj w statucie celów. Organizacje *non-profit* mogą prowadzić działalność gospodarczą, ale zyski z tej działalności muszą być w całości przeznaczone na realizację celów statutowych⁷. Organizacje typu *non-profit* określane są także jako sektor pozarządowy, organizacje *not for profit*, organizacje niekomercyjne, sektor dobroczynny, sektor niezależny, sektor działania wolontariuszy (organizacje wolontarystyczne) czy też *non governmental organization* („NGO”)⁸. Określa się je także niekiedy jako organizacje społeczne czy też organizacje użyteczności publicznej.

³ W. Wawrzyński, *Fundacje w Polsce*, Warszawa 1997; por. także J. Rifkin, *Koniec pracy. Schyłek siły roboczej na świecie i początek ery postrykowej*, Wrocław 2001.

⁴ *Monitor prawa*, [w:] www.ngo.pl, (23.10.02),

⁵ M. Wawrzyński, *op. cit.*

⁶ A.K. Koźmiński, W. Piotrowski, *Zarządzanie. Teoria i praktyka*, Warszawa 1995, PWN, s. 587.

⁷ Z. Lasocik (red.), *Razem łatwiej. Stowarzyszenia i fundacje – tworzenie, kierowanie i rozwój*, Warszawa 1992, Helsińska Fundacja Praw Człowieka.

⁸ T. Białas, B. Nogalski, *Marketingowe zarządzanie fundacją*, Bydgoszcz 1999, Biblioteka Menadżera i Służby Pracowniczej, Zeszyt 152/99, Ośrodek Postępu Organizacyjnego.

Przedstawienie ITAKI jako fundacji, wymaga przede wszystkim zdefiniowania pojęcia „fundacja” oraz wskazania jej podstawowych cech (cech charakterystycznych).

W literaturze oraz w polskim ustawodawstwie nie została wypracowana ścisła definicja fundacji. W najważniejszym polskim akcie prawnym dotyczącym fundacji, Ustawie o fundacjach z 6 kwietnia 1984 r., którą mam na myśli ilekroć w swojej pracy powołuję się na ustawę o fundacjach, znaleźć można jedynie stwierdzenie, iż fundacja może zostać ustanowiona dla realizacji celów zgodnych z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej, celów społecznie lub gospodarczo użytecznych⁹.

Cele, do których wypełniania fundacja może zostać powołana, to: ochrona zdrowia, rozwój gospodarki i nauki, oświata i wychowanie, kultura i sztuka, opieka i pomoc społeczna oraz ochrona środowiska i zabytków¹⁰. Jednak, jak wskazują J. Jankowski i P. Taracha, nie jest to wyliczenie wyczerpujące i zamknięte, wobec tego fundacja może być także powoływana do realizacji innych celów społecznych. Muszą to być jednak cele o charakterze użyteczności publicznej. Niedopuszczalne jest na gruncie obowiązującej ustawy tworzenie fundacji o celach użyteczności prywatnej¹¹. Jednocześnie rzadko można spotkać się z fundacją, która zajmuje się wypełnianiem jednego konkretnego celu wskazanego przez ustawodawcę. Najczęściej fundacje stawiają sobie różnorodne zadania, nie dając się jednocześnie zakwalifikować do konkretnego celu. Tak jest w przypadku działalności Fundacji ITAKA.

Jak już wspomniałam, ustawodawca nie podaje definicji „fundacji”. Charakteryzuje ją jednak wskazując jej elementy konstytutywne. Zdaniem H. Ciocha analiza przepisów polskiej ustawy o fundacjach skłania do przyjęcia stanowiska, że elementami konstytutywnymi fundacji są:

- charakter jednostki organizacyjnej posiadającej osobowość prawną,
- istnienie majątku i ścisłe jego związanie z celem wskazanym przez fundatora,
- użyteczność społeczna lub gospodarcza (użyteczność publiczna),
- trwałość w zakresie realizowanych celów¹².

Oprócz wyżej wymienionych cech konstytutywnych fundacji, warto wskazać także inne jej cechy, które w opinii różnych autorów mogą być uznawane za konstytutywne bądź też drugorzędne. Np. zdaniem M. Wawrzyńskiego o fundacji stanowią nie tylko osobowość prawną, majątek, użyteczność publiczna oraz trwałość instytucjonalna, ale także:

⁹ DzU 91.46.203, zm.: DzU 97.121.769, zm.: DzU 00.120.1268.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ J. J a n o w s k i, P. T a r a c h a, *Ważniejsze formy organizacyjno-prawne działania w obszarze „trzeciego sektora” w Polsce*, [w:] *Organizacje pozarządowe w Polsce. Podstawy prawnofinansowe*, red. M. Granat, Warszawa 2000, Instytut Spraw Publicznych.

¹² H. C i o c h, *Prawo fundacyjne*, Warszawa 2002, Centrum Doradztwa i Informacji Difin.

- niekomercyjna struktura organizacyjna (brak członkostwa),
- działanie zgodne z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej¹³.

H. Izdebski dodaje do tych cech kolejne elementy:

- korzystanie z określonych przywilejów prawno-finansowych,
- znajdowanie się pod nadzorem organów państwowych¹⁴.

Pojęcie „fundacja” nie jest więc jednolite. Dlatego też w literaturze przedmiotu znaleźć można wiele, często znacząco różniących się definicji tej organizacji. Nie oznacza to jednak, że któraś z nich jest błędna. Tutaj przytoczę te definicje, które moim zdaniem są najbardziej trafne i najlepiej opisują charakter fundacji w chwili obecnej w Polsce.

H. Cioch uwzględniając wyróżnione przez siebie elementy konstytutywne fundacji, tworzy następującą definicję: „fundacje są to jednostki organizacyjne typu zakładowego, wyposażone w przmiot osobowości prawnej, utworzone z inicjatywy osób fizycznych bądź osób prywatnych do realizacji w sposób trwały i na podstawie wpływów uzyskiwanych z przekazanego im majątku, wskazanych w akcie fundacyjnym celów użyteczności publicznej”¹⁵. Autor podkreśla, że wskazana definicja nie jest jedyna ani też oryginalna. Jego zdaniem uwzględnia ona jedynie elementy zasadnicze tej instytucji prawnej.

Według M. Załuskiej „fundacja jest osobą prawną, powołaną do prowadzenia działalności w określonym zakresie z dziedziny: kultury, nauki, ochrony środowiska, świadczeń społecznych itp., na zasadzie niedochodowej, czerpiącej środki finansowe na swą działalność z majątku własnego, ofiarności publicznej lub działalności gospodarczej”¹⁶.

W Nowej Encyklopedii Powszechnej PWN czytamy, iż fundacja to „...instytucja realizująca zadania społeczne nie mające charakteru działalności gospodarczej (np. naukowe, oświatowe, socjalne), które w akcie fundacyjnym określił założyciel (fundator), przeznaczając na tę działalność odpowiedni majątek”¹⁷.

Powyżej przedstawiłam występujące w literaturze i polskim ustawodawstwie rozumienie terminu „fundacja”. Obecnie przedstawię definicję, która moim zdaniem wyczerpująco tłumaczy to pojęcie. Przytacza ją za niemieckimi autorami H. Cioch. Według tych autorów fundacje to „...samodzielne podmioty prawa, utworzone w celu realizacji określonych szczególnych celów i nie mające charakteru zrzeszeniowego.

¹³ M. W a r z y ń s k i, *op. cit.*

¹⁴ H. I z d e b s k i, *Fundacje i stowarzyszenia*, Warszawa 2001, AJP Partners s.c.

¹⁵ H. C i o c h, *op. cit.*, s. 26.

¹⁶ M. Z a ł u s k a, *Prawne i organizacyjne ramy działania organizacji pozarządowych*, [w:] *Organizacje pozarządowe w społeczeństwie obywatelskim*, red. M. Załuska, J. Boczoń, Warszawa 1996, Wydawnictwo Interart, s. 52.

¹⁷ *Nowa encyklopedia powszechna PWN*, t. II, Warszawa 1995, Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 150.

Są one wyposażone w zdolność prawną i zdolność sądową. Przypisane im cele wypełniają samodzielnie w sposób trwały dzięki pomocy ludzi. Cechą istotną tych organizacji jest ścisły związek majątku z realizowanym określonym celem¹⁸.

Powyższa definicja zawiera wszystkie elementy charakterystyczne i kryteria fundacji wymienione w ustawie o fundacjach. Na mocy tej ustawy powstała Fundacja ITAKA.

2. Charakterystyka Fundacji ITAKA

2.1. Osobowość prawna i teren działania

Fundacja ITAKA posiada osobowość prawną. Działa na podstawie przepisów ustawy o fundacjach oraz w oparciu o statut czyli akt wypracowany i przyjęty przez założycieli¹⁹. Ustanowiona została aktem notarialnym 25 stycznia 1999 r., a następnie zarejestrowana 22 marca 1999 r. przez Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w XVI Wydziale Gospodarczym. 22 sierpnia 2002 r. zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości i nowelizacją Ustawy o fundacjach została przeniesiona do Krajowego Rejestru Sądowego²⁰. ITAKA działalność rozpoczęła we wrześniu 1999 r.

Według ustawy fundacja powstaje z inicjatywy fundatora lub fundatorów. Muszą oni złożyć oświadczenie woli o ustanowieniu fundacji w formie aktu notarialnego (tzw. akt fundacyjny), w którym wskażą cele fundacji i majątek służący realizacji celów. W roli fundatora może występować osoba fizyczna lub prawna. Fundator lub fundatorzy zostają określani w momencie powołania fundacji. Nie jest więc możliwe późniejsze „przystąpienie” do fundacji nowych fundatorów albo wystąpienie z ich grona²¹. Fundatorami Fundacji ITAKA są: Bożena Dudko, Anna Jurkiewicz, Lidia Ostałowska, Wojciech Tochman oraz Alicja Tomaszewska.

Osoby te ustaliły statut fundacji. Zgodnie z ustawą w statucie Fundacji ITAKA określona jest nazwa, siedziba, majątek, cele, zasady, formy i zakres działalności fundacji oraz struktura organizacyjna. Sporządzenie statutu jest niezwykle istotnym elementem w procesie powoływania fundacji do życia. Od wnikliwego przeanalizowania wszystkich elementów statutu zależy późniejsze sprawne funkcjonowanie tej organizacji. Jak zauważa T. Białas, „statut jest swoistym mikroprawem stanowionym przez samych fundatorów regulującym późniejszą działalność”²².

¹⁸ H. Cioch, *Pojęcie i rodzaje fundacji*, „Państwo i Prawo” 1987, nr 2, s. 63.

¹⁹ *Ibidem*, *Prawo fundacyjne...*

²⁰ Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym z 20 sierpnia 1997 r., DzU 97.121.769.

²¹ T. Białas, B. Nogalski, *op. cit.*

²² *Ibidem*, s. 12.

Nazwa Fundacji, wymyślona przez pomysłodawców, nawiązuje do mitu o Odyseju, który przez wiele lat nie mógł powrócić do domu, do Itaki²³. Nazwa ITAKA jest symbolem pokonywania trudności w drodze do domu, symbolem szczęśliwego końca, na przekór przeciwnościom losu, bez względu na to, jak długi i trudny może być powrót do rodziny.

Tereniem działania Fundacji jest obszar Rzeczypospolitej Polskiej. Dla właściwego realizowania celów Fundacja może działać poza granicami kraju. Siedziba Fundacji mieści się w Warszawie. Obecnie ITAKA nie posiada oddziałów terenowych, aczkolwiek w statucie znajduje się zapis o możliwości tworzenia takich oddziałów.

Majątek Fundacji stanowi fundusz założycielski, na który składa się wkład pieniężny przekazany przez Fundatorów. Według statutu majątek fundacji stanowią też środki finansowe, nieruchomości lub ruchomości nabyte w toku jej działalności. Fundacja ITAKA nie prowadzi działalności gospodarczej. Obecnie dochodami Fundacji są w szczególności: środki pomocowe i granty zagraniczne, dotacje, darowizny od osób prywatnych, dochody ze zbiórek publicznych.

Majątek jest najważniejszym składnikiem każdej fundacji, dlatego powinien być korzystnie ulokowany i nie powinien zostać całkowicie wyczerpany²⁴.

2.2. Cele fundacji

Fundacja ITAKA została ustanowiona dla realizacji celów społecznie użytecznych, które nie są sprzeczne z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej. Celem statutowym Fundacji ITAKA jest niesienie wszechstronnej pomocy ludziom dotkniętym problemem zaginięcia, w szczególności osobom zaginionym, ich rodzinom oraz osobom zagrożonym zaginięciem. Jest jedyną w Polsce organizacją, która całościowo zajmuje się tym problemem. Pomoc ze strony Fundacji ITAKA obejmuje m.in.:

- pomoc rodzinom osób zaginionych w poszukiwaniach bliskiej osoby i w organizacji takich poszukiwań;
- poszukiwanie zaginionych;
- służenie radą, informacją, poradą prawną i psychicznym wsparciem dla rodzin osób zaginionych;
- monitorowanie pracy policji w zakresie poszukiwań zaginionych;
- publikowanie i kolportowanie zdjęć osób zaginionych, szczególnie dzieci;
- informowanie społeczeństwa o problemie zaginięcia oraz prowadzenie w mediach kampanii prewencyjnych.

²³ Homer, *Odyseja*, tłum. Lucjan Siemieński, Warszawa 1995, „Alfa”.

²⁴ T. Białas, B. Nogalski, *op. cit.*

2.3. Formy realizacji celów statutowych

Powyższe cele Fundacji ITAKA są realizowane w ramach następujących przedsięwzięć²⁵:

- **Zespół Poszukiwań i Identyfikacji** poszukuje zaginionych. Informuje rodziny zaginionych o metodach poszukiwań, pomaga organizować poszukiwania, kontaktuje się lub pośredniczy w kontaktach z policją (monitoruje jej pracę), placówkami konsularnymi RP, ośrodkami adopcyjnymi, pomaga w kontaktach z urzędami państwowymi, samorządowymi, sądami i prokuraturą. Identyfikuje osoby o nieustalonej tożsamości (N.N. – czyli niepamiętające swojego imienia i nazwiska). Utrzymuje kontakty ze szpitalami i ośrodkami pomocy społecznej. Przekazuje informacje o zaginionych do mediów. Pomocą w poszukiwaniach za granicą służą mu współpracujące organizacje pozarządowe. W większości przypadków pracownicy zespołu poszukiwań konsultują sprawę z pracownikami Telefonu Zaufania: prawnikiem, pracownikiem socjalnym, psychologami.
- **Telefon Zaufania** działa nieprzerwanie od początku istnienia Fundacji. Przy telefonie dyżurują: prawnicy, pracownik socjalny, psychologowie, którzy otaczają rodziny osób zaginionych wszechstronną opieką. Osoba zgłaszająca zaginięcie bliskiego uzyskuje pomoc i poradę prawną, poradę na temat możliwości otrzymania pomocy socjalnej, wreszcie wsparcie psychiczne. Osobom nieporadnym życiowo prawnik i pracownik socjalny pomagają pisać pisma i pozwy do sądów i urzędów, innym doradzają jak to robić.
- **Linia Żadnych Pytań** skierowana jest do osób, które zerwały kontakty z rodziną, a obecnie chcą dać znak, że żyją lub chcą powrócić do domu. Wolontariusze „Linii Żadnych Pytań” służą pomocą przy powrocie do domu lub do legalnego życia bez konieczności kontaktowania się z rodziną, jeśli taka jest decyzja zaginionego. Nie współpracują z policją.
- **Antydepresyjny Telefon Zaufania** skierowany jest do osób chorych na depresję (stanowiących grupę wysokiego ryzyka zaginięcia) i ich rodzin. Dyżurują przy nim lekarze psychiatry, którzy udzielają porad i wsparcia. Początkowo Antydepresyjny Telefon Zaufania czynny był w trakcie kampanii medialnych „Lecz depresję”: w marcu 2001 i lutym 2002, aktualnie, od września 2002, czynny jest dwa razy w tygodniu.
- **Grupa Poszukiwawczo-Ratownicza Fundacji ITAKA (z psami)** działająca od września 2002. W jej skład wchodzi ratownicy z psami wyszkolonymi w zakre-

²⁵ *Informator 2002*, Fundacja ITAKA, Warszawa 2002.

się poszukiwać osób zaginionych, lekarze, psychologowie, pletwonurkowie i inni specjaliści gotowi do przeprowadzenia natychmiastowej akcji poszukiwawczo-ratowniczej w sytuacji zaginięcia małego dziecka, osoby chorej lub starszej.

- **Strona www.zaginieni.pl** zawierająca Internetową Bazę Danych Ludzi Zaginionych. Jest to jedyny publicznie dostępny rejestr ludzi zaginionych. Strona [www](http://www.zaginieni.pl) prezentuje także całą działalność Fundacji ITAKA i jej pracę na rzecz osób zaginionych. Zawiera informacje o przeprowadzanych kampaniach („Nie uciekaj”, „Opiekuj się dzieckiem”, „Lecz depresję”) oraz logo sponsorów wraz z linkiem na ich strony www. Strony www Fundacji ITAKA odwiedziło dotychczas blisko 350 tys. gości.
- **Program „Grupy wsparcia”** nastawiony jest na organizowanie spotkań rodzin osób zaginionych w celu wymiany wzajemnych doświadczeń i informacji dotyczących działań poszukiwawczych, prowadzonych przez rodziny osób zaginionych. Projekt jest realizowany od stycznia 2000 r. Obecnie odbywają się comiesięczne spotkania w Warszawie. Odbyło się także kilka spotkań grup wsparcia w Krakowie.
- **Program „Nie uciekaj”** zapobiegający i ograniczający liczbę zaginięć młodzieży w wieku 13-18 lat (ucieczki z domu to połowa zaginięć). Złożony jest z kampanii informacyjnej przeprowadzanej w mediach i warsztatów „Nie uciekaj” prowadzonych w warszawskich gimnazjach (skierowanych do dzieci, rodziców i nauczycieli). Projekt uzyskał akceptację Kuratorium Oświaty i Wychowania w Warszawie, a także bardzo dobrą opinię merytoryczną Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli. Częścią projektu jest strona internetowa www.nieuciekaj.pl.
- **Program „Opiekuj się dzieckiem”** przeciwdziałający zaginięciom dzieci do 13 roku życia. Jego celem jest pokazanie zagrożeń prowadzących do zaginięcia dzieci oraz nauczenie dzieci i rodziców, jak można ich unikać.
W skład programu wchodzi m.in.:
 - Szeroka kampania medialna (VII-VIII 2001 i 2002) – liczne wystąpienia w prasie, radiu i telewizji, reklama społeczna w TV „Opiekuj się dzieckiem”;
 - Symulacja komputerowa wyglądu dzieci zaginionych przed laty. 2500 plakatów ze zdjęciami tych dzieci i ich przypuszczalnym obecnym wizerunkiem rozwieszono na tablicach reklamowych oraz na videoekranach na ulicach i w supermarketach w większych miastach kraju w okresie listopad 2001 – luty 2002 oraz w okresie letnim 2002 (we współpracy z Międzynarodowym Stowarzyszeniem Reklamy i Komendą Główną Policji).

- Program „Lecz depresję” służący zapobieganiu zaginięciom wśród osób chorych lub zagrożonych depresją. Program rozpoczął się w marcu 2001 r., kampanią informacyjną „Lecz depresję”, której druga edycja miała miejsce w lutym 2002 r. Od początku działania programu istnieje strona internetowa www.lecz-depresje.pl, na której znajduje się wiele informacji o depresji dla chorych i ich bliskich oraz lekarzy pierwszego kontaktu. We wrześniu 2002 r. został także uruchomiony Antydepresyjny Telefon Zaufania, przy którym dwa razy w tygodniu dyżurują lekarze psychiatry.
- **Wydawnictwa**
 - Ulotki informacyjne dla rodzin zaginionych (rozdawane przez policję w komisarzatach w momencie zgłoszenia zaginięcia);
 - Ulotki „Nie uciekaj” (rozprowadzane w szkołach);
 - Broszury ze zdjęciami zaginionych wysyłane raz w roku do schronisk, noclegowni, jadłodajni w całej Polsce (dzięki tej inicjatywie wyjaśnia się 30 procent spraw);
 - *Informator 2002* opisujący działalność Fundacji ITAKA;
 - Instrukcja *Baza danych ludzi zaginionych* jest wysyłana do placówek służby zdrowia i pomocy społecznej z informacją o Internetowej Bazie Danych Ludzi Zaginionych – jedynym w Polsce, publicznie dostępnym rejestrze osób zaginionych, szczególnie przydatnym przy ustalaniu imion i nazwisk osób N.N. (o niezidentyfikowanej tożsamości);
 - Broszura prawne *Kiedy zaginął człowiek – Podstawowe informacje prawne* dla rodzin osób zaginionych, zawierające podstawowe informacje prawne dotyczące problemu zaginięcia;
 - Publikacja *Kiedy zaginął człowiek – Zagadnienia prawne* pod redakcją Katarzyny Staniewskiej zawierający zbiór ekspertyz dotyczących zagadnień prawnych związanych z problemem zaginięcia.
- **Inicjatywa ustawodawcza:** Publikacja *Kiedy zaginął człowiek* – składa się z ekspertyz oraz raportu o istniejących w Polsce uregulowaniach prawnych dotyczących sytuacji prawnej osób zaginionych i ich rodzin. Ekspertyzy przygotowali specjaliści zajmujący się tymi dziedzinami prawa, którego przepisy regulują sprawy rodzin osób zaginionych. Raport powstał w oparciu o te ekspertyzy i o doświadczenia Fundacji ITAKA. Niniejsza publikacja stanowi początek działań Fundacji ITAKA zmierzających do unormowania polskich przepisów prawnych dotyczących problemu zaginięcia.
- **Inne:** *Projekt 064/C w ramach Daphne project 2000-2003* – ITAKA jako jedna z siedmiu organizacji europejskich brała udział w projekcie realizowanym z do-

tacji Komisji Europejskiej. Głównym realizatorem projektu był *Child focus* – belgijska organizacja zajmująca się problemem zaginięć i wykorzystywania seksualnego dzieci. Celem projektu było zebranie informacji z siedmiu krajów (Belgia, Węgry, Rumunia, Wielka Brytania, Włochy, Holandia, Hiszpania, Polska) na temat istniejących organizacji pozarządowych pomagających w sytuacji zaginięcia i wykorzystywania seksualnego dzieci. ITAKA koordynowała zbieranie informacji z Polski.

Chcąc zakwalifikować cele Fundacji ITAKA do konkretnych celów wymienionych w ustawie, może stwierdzić, że Fundacja ITAKA działa na polu:

- pomocy społecznej
- szukanie zaginionych (Zespół Poszukiwań i Identyfikacji, Telefon Zaufania, Linia Żadnych Pytań, baza danych osób zaginionych www.zaginieni.pl, wydawnictwa);
- pomaganie rodzinom w prowadzeniu poszukiwań i ich wspieranie (Zespół Poszukiwań i Identyfikacji, Telefon Zaufania, Grupy Wsparcia);
- zapobieganie zaginięciom przez profilaktykę (programy: „Nie uciekaj”, „Opiekuj się dzieckiem”, „Lecz depresję”, kontakt z mediami zarówno ogólnopolskimi jak i lokalnymi).
- informacji i edukacji
- informowanie społeczeństwa o problemie zaginięcia (strona internetowa www.zaginieni.pl; kampanie medialne: „Opiekuj się dzieckiem”, „Nie uciekaj”, „Lecz depresję”);
- edukacja (wydawnictwa, kampanie medialne: „Opiekuj się dzieckiem”, „Lecz depresję”, „Nie uciekaj” wraz z warsztatami w szkołach skierowanymi do młodzieży, rodziców i nauczycieli);
- ochrony zdrowia
- zapobieganie zaginięciom (kampanie medialne: „Lecz depresję”);
- pomoc psychologiczna i psychiatryczna (Telefon Zaufania, Antydepresyjny Telefon Zaufania, dwie edycje kampanii medialnej „Lecz depresję”, strona www.leczdepresje.pl, internetowy serwis „ITAKA dla lekarzy”);
- bezpośrednie ratowanie życia (Grupa Poszukiwawczo-Ratownicza Fundacji ITAKA z psami)²⁶.

²⁶ Wszelka pomoc świadczona przez Fundację ITAKA jest bezpłatna. Osoby, do których Fundacja ITAKA kieruje swą pomoc, należą do wszystkich grup wiekowych i wywodzą się ze wszystkich warstw społecznych. ITAKA pomaga w poszukiwaniach osób zaginionych w kraju i zagranicą.

Od początku działalności Fundacji ITAKA w bazie ludzi zaginionych zostało zarejestrowanych już blisko 1900 osób, z czego do dnia dzisiejszego odnalazła się ponad połowa.

2.4. Struktura organizacyjna fundacji ITAKA

Jak już wcześniej wspomniałam, jednym z podstawowych elementów fundacji jest struktura organizacyjna, w której brak członkostwa. W fundacjach, w przeciwieństwie do stowarzyszeń, formalnie mniej istotni są ludzie a ważniejszy jest majątek. Fundacja ITAKA, zgodnie z tą zasadą, nie ma więc charakteru zrzeszeniowego²⁷.

Działalność Fundacji ITAKA opiera się przede wszystkim na pracy wolontariuszy i pracowników wykonujących swoją pracę w oparciu o umowę o dzieło lub też umowę zlecenie. Łącznie dla Fundacji ITAKA pracuje około 40 osób. W gronie tych osób tylko jedna wykonuje swoją pracę jako pracownik etatowy. Zatrudnianie etatowych pracowników jest zresztą wśród polskich fundacji zjawiskiem raczej rzadkim: 2/3 fundacji nie zatrudnia nikogo do prowadzenia swojej działalności statutowej²⁸.

Dlatego niezwykle istotnym elementem funkcjonowania Fundacji jest jej struktura organizacyjna. Zasadniczym i wyłącznym zadaniem organów fundacji jest wypełnianie woli fundatora. Jak zauważa T. Białas, struktura organizacyjna fundacji – jak zresztą każdej organizacji – jest uzależniona od rodzaju realizowanych zadań, rozmieszczenia terytorialnego, stosowanych metod działania itp.²⁹

Władzę w Fundacji ITAKA sprawują dwa organy: Zarząd Fundacji (organ obligatoryjny) oraz Rada Fundacji (organ fakultatywny). Skład i organizację Zarządu i Rady, sposób powoływania oraz obowiązki i uprawnienia tych organów i ich członków reguluje statut.

Zarząd Fundacji ITAKA według statutu musi składać się z co najmniej trzech osób i jest powoływany na czas nieokreślony. Członkiem zarządu może zostać m.in. Fundator. Zarząd wybiera ze swego grona prezesa, wiceprezesa i sekretarza fundacji. Obecnie w skład Zarządu Fundacji ITAKA wchodzi: Wojciech Tochman – prezes (poprzednio Alicja Tomaszewska), Michał Czyżewski – wiceprezes (poprzednio Wojciech Tochman), Krystyna Napiórkowska (sekretarz), Katarzyna Staniewska (członek).

Do głównych zadań Zarządu według ustawy należy kierowanie działalnością Fundacji oraz reprezentowanie fundacji na zewnątrz. Według statutu Fundacji ITAKA, do kompetencji jej zarządu należą wszelkie sprawy nie zastrzeżone do wyłącz-

²⁷ A. K i d y b a, *Ustawa o fundacjach, prawo o stowarzyszeniach*, Warszawa 1997, Wydawnictwo prawnicze PWN

²⁸ J.J. W y g n a f i s k i, *op. cit.*

²⁹ T. B i a ł a s, B. N o g a ł s k i, *Marketingowe zarządzanie...*

nej kompetencji innych organów Fundacji. Szczegółowe zadania Zarządu reguluje statut Fundacji³⁰.

Radę Fundacji powołali Fundatorzy. Tworzą ją osoby, których działalność lub praca zawodowa jest zbieżna z interesami Fundacji. W jej skład wchodzi:

- prof. Jan Widacki – prawnik, kryminolog, b. ambasador RP na Litwie, Instytut Spraw Publicznych (przewodniczący),
- Paweł Biedziak – b. rzecznik prasowy Komendanta Głównego Policji,
- s. Małgorzata Chmielewska – przełożona wspólnoty „Chleb Życia”, opiekunka bezdomnych,
- Irena Dawid-Olczyk – Fundacja La Strada,
- Elżbieta Oyrzanowska – Fundacja im. Stefana Batorego,
- dr Barbara Passini – dyrektor Krajowego Ośrodka Opiekuńczo-Adopcyjnego TPD,
- Iwona Schymalla – dziennikarka TVP1,
- dr Joanna Starega-Piasek – dyrektor Instytutu Rozwoju Służb Społecznych,
- prof. Mirosław Wyrzykowski – prawnik, sędzia Trybunału Konstytucyjnego.

Rada Fundacji ITAKA jest organem o uprawnieniach inicjatywnych, opiniodawczych i nadzorczych. Kompetencje Rady zawarte są w statucie Fundacji³¹.

2.5. Współpraca z innymi organizacjami

Ponieważ problem zaginięcia jest problemem społecznym, przy jego rozwiązywaniu Fundacja ITAKA stara się uzyskać wsparcie jak największej liczby organizacji i instytucji publicznych, zarówno w kraju, jak i za granicą, których cele są zbieżne z celami Fundacji ITAKA utrzymuje więc stałą współpracę z instytucjami publicznymi takimi, jak policja, Straż Miejska, placówki konsularne RP, Centralne Laboratorium Kryminalistyczne Komendy Głównej Policji, Zakłady Medycyny Sądowej, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, media: TVP S.A. (m.in. program TV „Ktokolwiek widział, ktokolwiek wie”), telewizje niepubliczne, stacje radiowe, gazety (stała współpraca z „Gazetą Wyborczą” – publikowanie fotografii osób zaginionych i osób N.N.), urzędy gmin, szpitale, ośrodki pomocy społecznej, schroniska, noclegownie. Od początku swojej działalności Fundacja ITAKA współpracuje z polskimi organizacjami pozarządowymi zajmującymi się pomocą charytatywną i społeczną. Wśród tych organizacji są m.in.: Centrum Wolontariatu, Fundacja Dzieci Niczyje, Fundacja La Strada, Fundacja im. Stefana Batorego, Fundacja „Wspólna Droga”, Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności, BORIS. Bardzo cenna w działalności ITAKI

³⁰ Statut fundacji ITAKA.

³¹ *Ibidem*.

jest także wymiana doświadczeń z zagranicznymi organizacjami zajmującymi się pomocą charytatywną i społeczną: Child Focus (Bruksela), National Missing Persons Helpline (Londyn), Centrum Pomocy Rodzinom Zaginionych (Wilno), 147-Rat auf Draht (Wiedeń), Elterninitiative Vermisste Kinder (Kisdorf k. Hamburga), Żinoci Perspektivi (Lwów) a ostatnio także ACPI (Hiszpania).

Fundacja ITAKA jest członkiem Europejskiej Federacji na Rzecz Dzieci Zaginionych i Molestowanych Seksualnie z siedzibą w Brukseli (European Federation for Missing and Sexually Exploited Children).

Nadzór nad Fundacją sprawuje Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji. Zgodnie z ustawą ITAKA raz w roku publikuje sprawozdanie merytoryczne i finansowe, które składa do MSWiA. Sprawozdanie to jest także udostępniane do publicznej wiadomości.